

RECENZIO

A gazdaság, kultúra, oktatás és nyelv bővületében: Tanulmányok Ablonczyné Mihályka Livia 70. születésnapjára című tanulmánykötetről

A tanulmánykötet címe tükörképe és lenyomata annak a több évtizedes tudományos pályafutásnak, amelyet Ablonczyné Mihályka Livia Professzor Asszony magáénak tudhat. A kiadvány az ő 70. születésnapja alkalmából jelent meg, mintegy elismerésként és tiszteletként a Professzor Asszony oktatási és kutatási munkája iránt. A Széchenyi István Egyetem Nemzetközi Tanulmányok és Kommunikáció Tanszék gondozásában (szerkesztők: Szőke Júlia, Kecskés Petra, Tompos Anikó), és az Universitas-Győr Nonprofit Kft. kiadásában 2023-ban megjelent kötetben szereplő írások változatos témái és hasznos kutatási eredményei betekintést engednek azokba a társadalomtudományi kutatásokba, amelyeket a gazdaság, a kultúra és az oktatás területén aktuálisan folytatnak a felsőoktatásban. Az angol és magyar nyelvű írások szerzői magyar és más nemzetek kutatói, amely sokszínűség a kötet egyik nagy értéke.

A kötet 21 tanulmányt tár az olvasók elé, amelyeket Professzor Asszony tudományos tevékenységéhez kapcsolódó szerzők, egykori és jelenlegi kollégák, társkutatók és hallgatók írtak. A kötet Előszavában a Szerkesztők a Professzor Asszony munkásságát méltatva felhívják a figyelmet a kötet változatosságára és értékes tanulmányaira. A laudációban az Apáczai Csere János Pedagógiai, Humán- és Társadalomtudományi Kar dékánja, Pongrácz Attila az ünnepelt méltatásában kiemeli a Professzor Asszony tudományos, értéktérítő és közösségépítő munkáját.

A tanulmányokat a szerkesztők két nagy alfejezetre osztották, hogy a tematikusan egységet képező kutatások áttekinthető rendszerben jelenjenek meg. A szerkesztéskor ugyanakkor kihívást jelentett a témák sokfélesége, mivel nehezen kategorizálhatók csupán néhány nagyobb egységbe. A Gazdaság és kultúra alfejezet 11, az Oktatás és nyelv alfejezet 10 művet tartalmaz. A tanulmányokat olvasva érdekes megfigyeltetni, hogy a két témakör kutatásai között gyakran lehet átfedéseket, metszéspontokat találni.

Az adott alfejezeteken belül is megjelennek súlyponti témák, amelyekről több szerző, különböző szempontok alapján értekezett. A Recenzió ezért nem az alfejezetekben megjelentetett sorrendben mutatja be a tanulmányokat, hanem egy adott témához közel álló írásokat ismertet egy-egy bekezdésbe csoportosítva.

A Gazdaság és kultúra című alfejezet az interkulturális érzékenyítés, a szervezeti értékek, a vállalati kommunikáció központi kérdéseire fókuszál. Átfogó képet ad a gazdasági élet szereplőit érintő kihívásokról, elméleti és gyakorlati megközelítésben egyaránt. A kutatások eredményei alapján jól összevethető az időszzerű kérdésfeltevésekre adott korszerű válaszok a történetileg megszokott kihívásokra adott válaszokkal.

A Pietro Berutti, Gian Enzo Duci és Roberto Garelli által felvázolt és elemzett probléma a gyakorlatban mutatja meg, hogy bizonyos ágazatok vállalatainak gazdasági nehézségei mennyire összefüggenek a környezeti problémák tartós fennállásával. Kutatásuk fókuszában a tengeri hajózást megnehezítő, a hajótesten lerakódó bioszennyeződések elleni küzdelem áll. Az ennek a kezelésére irányuló számos szabályozást és jó gyakorlatot elemzik a szerzők, és arra a következtetésre jutnak, hogy az energiahatékonyság fenntartása érdekében nem elég és nem lehet csak egy megoldást találni, hanem komplex megközelítéssel lehet egyszerre gazdasági és ökológiai haszonnal járó lépéseket tenni.

Tompos Anikó és Kawamoto Suzune angol nyelvű cikke a külföldi munkaerő Japánba történő beáramlásának visszaszorítására tett intézkedések társadalmi és gazdasági okait és ennek következményeit vizsgálja. Arra a következtetésre jutnak, hogy Japánnak meg kell oldania azt a nehéz feladatot, hogy homogén japán államként kialakítson egy olyan bevándorlás-, gazdaság- és társadalompolitikát, ahol a más kultúrákkal való együttélés és az egységes japán kultúra egyensúlya fenntartható.

Az interkulturális érzékenységre irányuló nagyobb figyelem áll Szőke Júlia tanulmányának központjában. A felsőoktatási hallgatókkal folytatott kérdőíves felmérés tanulsága, hogy bár a válaszadó Nemzetközi tanulmányok szakos hallgatók rendkívül jól alkalmazkodnak más kultúrákhoz, a sztereotípiák felismerésének és elfogadásának képességét tovább kell fejleszteniük. Ezek a felvetések és elemzések alkalmasak arra, hogy a nemzetközi szintéren megjelenő társadalmi mobilitás okozta problémákat helyi szinten vizsgálja és egyes elemeire megoldási javaslatot nyújtson.

Kecskés Petra a térbeli és kulturális közelség szerepét vizsgálja a szervezetek közötti kapcsolatok kialakításában. A vállalattelepítési stratégiák elsődleges szempontja a földrajzi közelség, azonban hosszú távú, jó együttműködések kialakításához sokkal fontosabb a szervezetek közötti kulturális közelség megléte. A nem térbeli közelségen kívül a kulturális és a virtuális közelség lehet a kulcsa, hogy felgyorsuljon a szervezeti, vállalati kapcsolatok kialakítása és gyorsabb legyen közöttük az információáramlás. Pálffy Zsuzsanna a tér és a vállalat kapcsolatrendszerét vizsgálta a vállalatok kulturális beágyazódásának tükrében. Kutatásának egyik meghatározó eredménye az lett, hogy a vállalatok egymáshoz alkalmazkodása révén közös helyi, regionális identitás alakulhat ki. A szervezeti elkötelezettséget is fontos tényezőként említi.

A szervezeti elköteleződésről alkotott elméleti modelleket mutatja be Lakosy Dóra, és rávilágít arra, hogy az elkötelezett munkavállalók hozzájárulnak a szervezet stabilitásához és sikerességéhez. A munkavállalónak a szervezet céljaival való azonosulása, identifikációja és a munkavállalói költségek azok az elemek, amelyek mentén az elköteleződés az elméleti kutatások és a Szerző szerint a leghatékonyabban vizsgálhatók.

A vállalati kommunikáció változásairól, a kor kihívásaihoz igazodó fejlődéséről fejt ki gondolatait saját és más kutatók korábbi kutatásai alapján Borgulya Ágnes. Írásában rávilágít arra, hogy az új érában a vállalati kommunikáció is szintet lép, amihez három pillérre kell támaszkodni. A három kritérium szorosan összefügg: a digitális technika értő használata magasan képzett szakemberekkel, akik képesek multikulturális közegben együttműködni, aminek előfeltétele a kulturális intelligencia fejlesztése.

A Borgulya Ágnes kutatásában megjelenő pillérek stabil kiindulási alapot adnak ahhoz, hogy a munkavállalók és a munkáltatók milyen feltételek mentén tudnak eligazodni a mobilitásra épülő munkaerőpiacon. Az adott feltételek között azonban életkortól, nemzetiségtől és piaci szegmenstől függően eltérő értékek mentén keresik és találják meg helyüket a munkavállalók.

Jelen recenzió szerzője, Fejes-Nádai Julianna tanulmányában a hálózatos társadalomban zajló kommunikáció és az értékek közötti összefüggéseket elmezi. Az egyre növekvő számú hálózatokban és csomópontokban nehéz eligazodni abban a kérdésben, hogy mely értékek tekinthetők hitelesnek, amelyek más hálózati csomópontokkal megosztásra érdemesek. Az értékek tudatos felelősségvállalásának hiánya veszélyezteti a kommunikáció tisztaságát a vállalatok, munkavállalók és a különböző társadalmi csoportok között.

Az érték kutatások területén Pátkainé Bende Anna egy empirikus kutatásban a családbarát szervezetek értékpreferenciáit vizsgálta. A kutatás eredményei azt igazolták, hogy a vizsgált szervezetek értékként kezelik és előtérbe helyezik a munka-magánélet egyensúlyát és a társadalmi felelősségvállalást is. A tanulmányban kiemeli, hogy az úgynevezett családbarát szervezetekben nem csak a vezetői, hanem a munkavállalói elvárások is nagy hangsúlyt kapnak, mint ahogy az esélyegyenlőség és a felelősségvállalás is.

Az értékek megőrzése, új értékek teremtése a fiatal felnőttek felelőssége is. Ehhez nyújt segítséget a magyar felsőoktatásban működő tudományos diákkör, amelynek fő küldetése a tehetség kibontakoztatása. Ehhez kapcsolódóan Konczosné Szombathegyi Márta tanulmányában a tehetségmenedzsment kommunikációjával foglalkozik. Az Egyetemi Tudományos és Művészeti Diákköri Tanács, mint szervezet hatékony belső és külső szervezeti kommunikációján túl a Szerző rávilágít a kommunikációt érintő kihívásokra, mint a kulturális és generációs távolságok, valamint a túl nagy mennyiségű információ áramlása, kezelése. A nehézségeket azonban a szervezet igyekszik előnyné formálni a folyamatosan változó társadalmi és tudományos környezetben.

A fenntarthatóság aspektusa minden szervezet céljai között megjelenik. Rákosi Szabolcs és Pongrácz Attila a magyarországi természettudományos élményközpontok szerepét vizsgálják az ENSZ által deklarált Fenntartható Fejlődési Célok megvalósításában. Az ország számos pontján működő központok (Győr, Szeged, Debrecen, Békéscsaba) jó gyakorlatai példaként szolgálhatnak a célok elérésében. Emellett a Szerzők kritikus szemlélettel is tekintenek a jelenlegi helyzetre. Kutatásaik azt igazolták, hogy ha a tematizálás helyett a komplexitásra kerülne a hangsúly, akkor eltérő profilú intézmények is sikerrel valósítanák meg a kitűzött fenntarthatósági célokat.

A tanulmánykötet első alfejezetében megjelent írásművek számos kérdéskört tárgyaltak. A Szerzők kiemelték azokat a súlypontokat, amelyek aktuálisan a legnagyobb kihívást jelentik a kutatók és a társadalom számára és választ kerestek olyan kérdésekre, amelyeket nemzetközi szinten is érdeklődésre tarthatnak számot. A vállalatok tartós együttműködésének lehetőségeiről, az interkulturális érzékenységről, az értékek megőrzéséről, a szervezetek hatékony kommunikációjáról és a fenntarthatósági célok megvalósításáról számos jó gyakorlatot, problémamegoldási javaslatot és megfontolásra érdemes kérdést ismerhettünk meg a tanulmányokban.

A kötet második, Oktatás és nyelv című alfejezete az előző fejezethez hasonlóan érdekes és változatos kérdéseket vizsgál. A tanulmányok címének olvasásakor is szembetűnő, hogy a társadalomtudományi kutatások interdiszciplináris jellegűek, így a gazdasági, kulturális, valamint az oktatási és nyelvészeti kutatási területek egymással összefüggének, lazább vagy szorosabb kapcsolódási pontok egyértelműen felfedezhetők. Mindkét fejezetben olyan kutatásokról olvashatunk, amelyeket a szerzők mások vagy saját meglévő eredményeikre építettek.

Dusek Tamás tanulmánya sokakat érintő és foglalkoztató témát részletez. Be kell-e tölteni kutatással a kutatási rést (researchgap), vagy érdemes a már meglévő szakirodalomban elének tárt eredményeket más szempontból megközelíteni és az Óriások – azaz nagy tudós elődök – vállára támaszkodva pontosítani, szűkíteni az eredményeket? A Szerző a második kérdésre ad igen választ írásában. A tanulmányban megadja a fogalom meghatározásait és tipizálja azt. Megkérdőjelezi a kutatási rés fogalom tudományos létjogosultságát, amely inkább az erre hivatkozó kutatók saját szakirodalmi ismerethiányát mutatja. És amennyiben elfogadjuk, hogy vannak alig vagy egyáltalán nem kutatott kérdések, területek, a felelős kutatónak át kell gondolnia, hogy érdemes-e vizsgálatra az általa nívumnak tekintett kérdéskör.

Az egyetemeknek nagy felelőssége van a jövő tudósainak és szakembereinek képzésében. A felsőoktatás szereplőinek felelősségéről értekezik írásában Veress József. A tanár – diák – infrastruktúra kapcsolatának keretében értelmezi a hallgatókkal szemben támasztott követelményeket történelmi távlatokban, összevetve a múlt és a jelen tendenciáit. Az affinitás, önfegyelem, felkészültség, fizikai és lelki kondíciók feltételrendszerének azonban a valóságban nem minden hallgató felel meg. Az ugrásszerűen fejlődő technológiai változások a Szerző meglátása szerint egyrészt a felsőoktatás elszemélytelenedéséhez vezetnek, másrészt a felsőoktatás diverzifikálódik általános és elit felsőoktatási intézményekké.

A 21. század oktatási helyzete adta Görcsné Muzsai Viktória cikkének témáját is. A hagyományos, tantermi oktatás legnagyobb előnyének az oktatók és a diákok személyes kapcsolódását látja, és feladatának elsősorban a kompetenciák fejlesztését tartja; ugyanakkor kiemeli, hogy ezeket érdemes újra átgondolt módszerekkel kiegészíteni. A hibrid oktatási forma jelentősége napjainkban egyre erőteljesebb, amely integrálja a jelenléti és az online oktatást. A Szerző nagy lehetőségeket lát a mesterséges intelligencia alkalmazásában is, amelyet a jövő alapvető oktatástechnológiai háttereként értékel, és optimistán tekint az előállított tartalmak hitelességének fejlődésére is.

Némethová Ildikó ugyancsak a jelenkor felsőoktatási tanulási környezetének átalakulásával és ezek hatásaival foglalkozik tanulmányában. Az élethosszig tartó tanulás során elsajátított képességeknek és tudásnak köszönhetően az egyének könnyebben tudnak a folyamatos változásokhoz alkalmazkodni. Az önfejlesztés révén fejlődik a kritikus gondolkodás képessége és az alkalmazkodási és beilleszkedési készség, valamint nő a az új ismeretanyag elsajátítására irányuló motiváció is. A felsőoktatásnak tehát elsődleges feladata, hogy motiválja a hallgatókat a folyamatos tudásszerzésre, hogy a megszerzett tudás komplexitása által kreatívabb, önállóbb munkavállalók kerüljenek a munkaerőpiacra.

A kötetben megjelenő tudományterületek összefüggéseinek és kapcsolódásának szép példája Makkos Anikó tanulmánya, amely az oktatási és pedagógiai intézmények belső kommunikációját mutatja be. Különleges szempontrendszer szerint épül fel a vizsgálat, a Szerző az információáramlás, az őszinteség, az aktív hallgatás és az átláthatóság szerepét helyezi középpontba. A munkavállalók értékelései alapján arra az eredményre jut, hogy a vezetők kommunikációja nagy hatással van a munkahelyi légkörre. A munkavállalók által pozitívan értékelt intézményekben a hatékony konfliktuskezelés, innovatív gondolkodásmód és eredményorientáltság a jellemző, míg a több negatív kritikával illetett intézményeknél az információtorzulás, a feszültség és a túlzott formalitás gyakori jelenségek.

Csapóné Horváth Andrea a gazdaság turisztikai ágazatát és a nyelvészeti kutatásokat kapcsolta össze tanulmányában. A turisztikai desztinációk reklámszlogenjeinek a márkaismeretre gyakorolt hatását vizsgálta, és hogy ezek hogyan vonják magukra az utazók figyelmét. A World Travel Awards szlogenjein végzett szerkezeti és tartalmi elemzés segítségével hat kategóriába osztotta ezeket. A kutatás eredménye szerint a pozitív konnotációval bíró, rövid és egyszerű jelmondatok a célravezetők. Ez az eredmény a gyakorlatban is jól használható a turisztikai szakemberek számára.

A szakmai nyelvhasználat gazdasági és társadalmi szempontból fontos aspektusát emeli ki írásában Dobos Csilla a célcsoport-orientált intralingvális fordítás tükrében, azaz amikor a nyelvi jelek értelmezése ugyanazon nyelv más jeleivel valósul meg (pl. kevesebb terminus használata, köznyelvi kifejezések beékelése). A szakmai nyelvhasználatban elavult felfogásnak tartja a bináris felosztást, azaz a laikusok és a professzionalisták éles elhatárolását. A szakmai nyelvhasználat rétegződése az intralingvális fordításban is tetten érhető. Ezért a Szerző célravezetőnek tartja, ha a laikusok csoportján belül differenciált csoportokat alakítanak ki, ami megkönnyíti a szakemberek és a nem szakemberek közötti hatékony kommunikációt.

A célcsoport-orientáció a kommunikáció gördülékenységet biztosítja, a megértést könnyíti. Az akadálymentes kommunikáció és a közérthetőség jelentősége kerül Fóris Ágota tanulmányának előterébe. Az érthetőség követelményeit vizsgálja fordítási szempontból és ennek a terminológia közérthetőségében játszott szerepét elmezi. Elsősorban a jogi szakszövegek kapcsán vizsgálja a terminusok közérthetővé tételének lehetőségét és szükségességét. A robotizáció, digitalizáció és a mesterséges intelligencia térnyerését kihívásnak tekinti a kutatott kérdés kapcsán. Megoldásként az előző tanulmányban feldolgozott intralingvális fordítást, valamint terminus adatbázisok, szójegyzékek kialakítását tartja célravezetőnek.

Az üzleti nyelv terminológiájának több nyelven történő kialakítását a nyelvészek és a gazdasági szereplők fontos feladatnak tartják. Wallendums Tünde az olasz gazdasági-üzleti szaknyelvet mutatja be az abban megjelenő, főként az angol nyelvből átvett neologizmusokon keresztül. A tanulmány alapjául forrásként három jelentős olasz szógyűjtemény és enciklopédia szolgál. Az új kifejezések használata gyorsan elterjed az üzleti nyelvben, azonban a fordítóknak sokszor nehéz a magyar megfelelőt egy adekvát szóval megadni, mivel az eredeti olasz kifejezés több szó összeolvasásából is keletkezhet. A Szerző a cikkben nagyon sok gyakorlati példával mutatja be a neologizmusok szerkezetét és használati körét.

A digitális korszak kihívásaira ad megoldási lehetőségeket Gősiné Kövecses Viktória. Tanító szakos hallgatók érzelmi intelligenciájának fejlesztése a meseterápia segítségével nem csak a fiatalokat készíti fel a pályára, hanem szakmai életükhöz is hatékony nevelési módszert ad kezükbe. Fontos, hogy a jövő pedagógusai az értéktanteremtő és önfejlesztő magatartásformákat erősítsék magukban és tanítványaikban is. A kurzus során kitöltött kérdőívek és önismereti naplók elemzése igazolta, hogy a módszer pozitív hatással van a hallgatók magabiztosságára és önmegvalósítási hajlandóságára is.

Az érzelmi intelligenciát a meséken kívül más művészeti alkotások is fejleszthetik. Boldizsár Boglárka és Cseri Kinga tanulmánya a pedagógiában alkalmazott egyedi módszer hatékonyságát elemzi. A művészetek metamorfotikus hatásairól, azaz a művészi alkotás hatására az egyén belső világának átalakulásáról adnak átfogó képet. A műalkotások gyógyító erejének léteével a pszichológia és a mentálhigiénia tudománya is foglalkozik. A Szerzők ezt a metamorfózist zeneművek példáján keresztül mutatják be.

A bemutatott tanulmánykötet elsősorban a gazdasággal, kultúrával és oktatással foglalkozó szakemberek érdeklődésére tarthat számot. Ugyanakkor érdekes és hasznos olvasmány lehet azoknak is, akik betekintést szeretnének nyerni a társadalomtudományi kutatások aktuális kérdéseibe és megoldási javaslataiba. A Szerzők tudományos, mégis közérthető stílusa alkalmas arra, hogy az adott témákban nem járatos olvasók figyelmét is az elemzett jelenségek felé fordítsák és azokról őket gondolkodásra ösztönözzék.